Edukimi për demokraci përmes kujtesës historike: AIDSSH si rast studimor në Shqipëri

Nga njohja e së kaluarës te formimi i qytetarisë demokratike

Abstrakt

Edukimi për demokraci nuk mund të kufizohet në njohjen teorike të institucioneve, parimeve kushtetuese dhe të drejtave të njeriut. Ai kërkon edhe aftësinë për të kuptuar historikisht se si funksionon pushteti, çfarë ndodh kur ai përqendrohet dhe nuk kufizohet nga ligji, si cenohen liritë themelore dhe çfarë pasojash lë mungesa e demokracisë në jetën e individit dhe të shoqërisë. Në këtë kuptim, kujtesa historike përbën një burim të rëndësishëm për edukimin demokratik, sepse e lidh njohurinë mbi të kaluarën me përgjegjësinë qytetare në të tashmen.

Ky artikull shqyrton marrëdhënien ndërmjet edukimit për demokraci dhe kujtesës historike, duke marrë si rast studimor veprimtarinë e Autoritetit për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH). Përmes analizimit të rolit të dokumentacionit arkivor, programeve edukative, produkteve kulturore e digjitale dhe bashkëpunimit ndërinstitucional, artikulli argumenton se institucionet e kujtesës mund të kontribuojnë në zhvillimin e mendimit kritik, të kuptimit të të drejtave të njeriut dhe të një kulture demokratike. Në të njëjtën kohë, ai evidenton sfidat që lidhen me kalimin nga veprimtaritë e ndërgjegjësimit drejt një procesi të qëndrueshëm edukimi, të integruar në shkollë dhe në jetën publike.

Fjalë kyçe: edukim për demokraci, kujtesë historike, edukim qytetar, dokumente arkivore, mendim kritik, AIDSSH, diktatura komuniste, të drejtat e njeriut.

1. HYRJE: DEMOKRACIA SI NJOHURI, PËRVOJË DHE PËRGJEGJËSI

Demokracia nuk është vetëm një sistem institucionesh, procedurash dhe mekanizmash përfaqësimi. Ajo është gjithashtu një kulturë që kërkon qytetarë të informuar, të përgjegjshëm dhe të aftë të ushtrojnë liritë e tyre, të respektojnë të drejtat e të tjerëve dhe të marrin pjesë në jetën publike. Institucionet demokratike janë të domosdoshme, por funksionimi i tyre nuk mund të shkëputet nga vlerat, qëndrimet dhe kompetencat e qytetarëve.

Për këtë arsye, edukimi për demokraci nuk mund të reduktohet në mësimin e përkufizimeve mbi shtetin e së drejtës, ndarjen e pushteteve, zgjedhjet apo të drejtat themelore. Këto njohuri janë të

rëndësishme, por bëhen më kuptimplota kur lidhen me përvojën historike dhe me situata konkrete që tregojnë çfarë ndodh kur këto parime nuk respektohen.

Historia e diktaturave, në këtë këndvështrim, nuk përbën vetëm një periudhë që duhet studiuar për të njohur të kaluarën. Ajo ofron mundësinë për të kuptuar mekanizmat përmes të cilëve pushteti mund të kufizojë lirinë, të kontrollojë jetën publike dhe private, të cenojë dinjitetin njerëzor dhe të shndërrojë mendimin ndryshe në objekt ndëshkimi. Përmes kësaj njohjeje, demokracia kuptohet jo vetëm si një ideal politik, por edhe si një sistem vlerash dhe garancish që duhet të mbrohen vazhdimisht.

Në shoqëritë që kanë përjetuar regjime totalitare, edukimi për demokraci ka një dimension të veçantë. Ai lidhet me mënyrën se si shoqëria e njeh, e dokumenton dhe e interpreton të kaluarën e vet; me mundësinë që brezat e rinj të kuptojnë përvojat e atyre që jetuan nën diktaturë; dhe me aftësinë për të nxjerrë prej kësaj historie përfundime që kanë rëndësi për të tashmen.

Në Shqipëri, përvoja e diktaturës komuniste të viteve 1944–1991 ofron një kontekst të rëndësishëm për këtë qasje. Dokumentacioni i ish-Sigurimit të Shtetit, historitë e përndjekjes, burgosjet, internimet, survejimi dhe kufizimi i lirive përbëjnë burime për të analizuar marrëdhënien ndërmjet individit dhe pushtetit. Këto burime mund të shërbejnë jo vetëm për kërkimin historik, por edhe për formimin e një qytetarie që kupton vlerën e lirisë, pluralizmit, dinjitetit dhe shtetit të së drejtës.

2. EDUKIMI PËR DEMOKRACI: PËRTEJ NJOHJES SË INSTITUCIONEVE

Një nga sfidat kryesore të edukimit demokratik është kalimi nga njohuritë teorike te zhvillimi i kompetencave që e bëjnë individin të aftë të marrë pjesë në jetën demokratike. Të dish se çfarë është liria e shprehjes nuk është e njëjta gjë me të kuptuarit e pasojave që sjell mungesa e saj. Të njohësh parimin e barazisë para ligjit nuk do të thotë domosdoshmërisht të kuptosh se si funksionon një sistem ku ligji përdoret si instrument i pushtetit dhe jo si garanci për qytetarin.

Këshilli i Evropës, përmes Reference Framework of Competences for Democratic Culture, e trajton edukimin demokratik si zhvillim të një grupi kompetencash të organizuara në katër fusha: vlerat, qëndrimet, aftësitë, si dhe njohuritë e kuptimi kritik. Kjo qasje nënvizon se pjesëmarrja në një shoqëri demokratike kërkon më shumë sesa njohuri faktike; ajo kërkon respekt për dinjitetin njerëzor, mendim kritik, aftësi për dialog, përgjegjësi dhe gatishmëri për të bashkëjetuar me të tjerët në kushte pluralizmi.

Në mënyrë të ngjashme, udhëzuesi i UNESCO-s për edukimin qytetar global e lidh procesin e të nxënit me tri dimensione të ndërlidhura: njohës, socio-emocional dhe të sjelljes. Kjo do të thotë se edukimi duhet të ndihmojë individin të kuptojë çështjet dhe proceset shoqërore, të zhvillojë empati e respekt për të tjerët dhe të jetë i aftë të veprojë me përgjegjësi në komunitet.

Këto qasje janë veçanërisht të rëndësishme kur trajtohet historia e diktaturës. Dokumenti arkivor, dëshmia personale, fotografia apo materiali filmik mund të shërbejnë si mjete për të zhvilluar një proces të tillë të shumëdimensionuar. Nxënësi nuk përballet vetëm me një fakt historik, por me një burim që kërkon interpretim, me një përvojë njerëzore që kërkon kuptim dhe me një çështje që mund të nxisë reflektim mbi vlerat demokratike.

Prandaj, edukimi për demokraci përmes kujtesës historike duhet të synojë tri rezultate të ndërlidhura:

- **Njohjen historike:** të kuptuarit e ngjarjeve, institucioneve, mekanizmave dhe pasojave të regjimit diktatorial.
- **Zhvillimin e mendimit kritik:** aftësinë për të analizuar burime, për të dalluar faktin nga interpretimi, dokumentin nga propaganda dhe dëshminë nga përfundimi.
- **Formimin qytetar:** kuptimin e vlerës së lirive, të drejtave, pluralizmit, dinjitetit njerëzor dhe përgjegjësisë për mbrojtjen e tyre.

Në këtë mënyrë, e kaluara nuk trajtohet si një kapitull i mbyllur, por si një përvojë historike që ndihmon në kuptimin e demokracisë dhe të përgjegjësisë qytetare.

3. KUJTESA HISTORIKE SI BURIM PËR EDUKIMIN DEMOKRATIK

Kujtesa historike dhe edukimi për demokraci kanë një marrëdhënie të drejtpërdrejtë. Kujtesa i jep edukimit një përmbajtje konkrete, ndërsa edukimi i jep kujtesës një funksion shoqëror dhe ndërbrezor. Përmes saj, përvojat e së kaluarës bëhen të njohshme dhe të diskutueshme nga breza që nuk e kanë jetuar drejtpërdrejt diktaturën.

Megjithatë, përdorimi edukativ i kujtesës nuk duhet të kufizohet në përkujtim apo në përcjelljen e një narrative të vetme. Ai kërkon dokumentim, verifikim, kontekstualizim dhe interpretim kritik. Kujtesa bëhet edukative kur individi ftohet të kuptojë se çfarë ka ndodhur, si mund të provohet, cilat burime e mbështesin këtë njohuri dhe çfarë kuptimi ka për shoqërinë e sotme.

Në këtë proces, dokumentacioni arkivor ka një rëndësi të veçantë. Ai mund të ndihmojë në rindërtimin e mekanizmave institucionalë të represionit, në kuptimin e mënyrës se si funksiononte survejimi dhe në dokumentimin e ndikimit të politikave shtetërore mbi jetën e individëve. Por dokumenti nuk flet vetë dhe nuk duhet lexuar jashtë kontekstit të tij. Ai duhet shqyrtuar duke pasur parasysh autorin, institucionin që e ka prodhuar, rrethanat, qëllimin dhe kufijtë e informacionit që përmban.

Kjo është edhe një nga vlerat kryesore të përdorimit të burimeve arkivore në edukim: ato i japin nxënësit mundësinë të mos mbetet vetëm te informacioni i gatshëm, por të përfshihet në procesin e njohjes. Ai mëson të pyesë, të krahasojë, të kërkojë prova dhe të dallojë atë që dokumenti vërteton nga ajo që nuk mund të përfundohet prej tij.

Kështu, edukimi përmes kujtesës historike mund të kontribuojë edhe në zhvillimin e rezistencës ndaj manipulimit, propagandës dhe keqinformimit. Një qytetar që mëson të analizojë burimin historik, të kuptojë kontekstin dhe të verifikojë informacionin, zhvillon aftësi që kanë rëndësi edhe në përballjen e përditshme me informacionin publik dhe digjital.

4. AIDSSH SI RAST STUDIMOR: NGA ADMINISTRIMI I DOKUMENTIT TE PËRGJEGJËSIA EDUKATIVE

Autoriteti për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH) ka një pozicion të veçantë në këtë proces. Mandati i tij lidhet me informimin dhe vënien në dispozicion të dokumentacionit të ish-Sigurimit të Shtetit, duke krijuar mundësi për njohjen e një pjese të rëndësishme të historisë së diktaturës komuniste në Shqipëri.

Megjithatë, potenciali publik i një institucioni të tillë nuk përfundon te aksesi në dokument. Dokumentacioni arkivor mund të shërbejë si bazë për kërkimin shkencor, për informimin e publikut, për dokumentimin e historive individuale dhe për zhvillimin e programeve edukative. Kjo e vendos institucionin në një marrëdhënie të rëndësishme me shkollat, universitetet, studiuesit, institucionet e kujtesës dhe organizatat që punojnë në fushën e të drejtave të njeriut.

Në këtë kuptim, rasti i AIDSSH-së është interesant sepse tregon se si një institucion që administron dokumentacion historik mund të kontribuojë në një fushë më të gjerë se ajo arkivore: në edukimin e brezave të rinj për demokracinë dhe të drejtat e njeriut.

Ky rol kërkon ruajtjen e një ekuilibri të rëndësishëm. Nga njëra anë, institucioni duhet të garantojë saktësinë, autenticitetin dhe kontekstin historik të burimeve. Nga ana tjetër, materialet duhet të bëhen të kuptueshme dhe të përdorshme për audienca të ndryshme. Kjo nuk nënkupton thjesht thjeshtimin e dokumentit, por ndërtimin e një ndërmjetësimi edukativ që ruan integritetin e burimit dhe e lidh atë me objektiva të qarta të të nxënit.

Roli i AIDSSH-së nuk është të zëvendësojë mësuesin apo institucionet përgjegjëse për kurrikulën. Ai është të ofrojë burime të besueshme, ekspertizë historike dhe përmbajtje të kontekstualizuar, të cilat institucionet arsimore mund t'i përdorin në funksion të procesit mësimor. Pikërisht ky dallim e bën të domosdoshëm bashkëpunimin ndërinstitucional.

5. NGA BASHKËPUNIMI INSTITUCIONAL TE ZHVILLIMI I PROGRAMEVE EDUKATIVE

Një pikë e rëndësishme në zhvillimin e veprimtarisë edukative të AIDSSH-së është marrëveshja e 18 marsit 2021 me Ministrinë e Arsimit, e cila krijoi bazën institucionale për bashkëpunimin mbi edukimin për periudhën 1944–1991. Në vitin 2023 u prezantua projekti i burimeve arsimore të

hapura. Gjatë viteve 2024 dhe 2025 u zgjeruan formatet e punës me të rinjtë, përmes Klubeve të Librit, Turit të Leximit, konkursit kombëtar, Arkivit të Hapur dhe Klubit të Filmit. Në vitin 2026 u thellua bashkëpunimi me Agjencinë e Sigurimit të Cilësisë së Arsimit Parauniversitar (ASCAP), me synimin për të lidhur përmbajtjen historike me metodologjinë pedagogjike.

Kjo ecuri tregon një përpjekje për ta zhvendosur veprimtarinë nga aktivitete të veçuara drejt një portofoli më të strukturuar programesh. Secili format krijon një mënyrë të ndryshme afrimi me historinë dhe me burimet.

5.1. Turi i Leximit: historia përmes librit dhe diskutimit

Gjatë viteve 2024–2025, Turi i Leximit dhe Informimit u shtri në 10 qytete dhe përfshiu 16 takime, 520 nxënës dhe 30 mësues. Përmbajtja u lidh me të drejtat e njeriut, kampin e Spaçit, kalimin e kufirit dhe historitë e përndjekjes, duke përdorur botimet e AIDSSH-së si pikënisje.

Një element i rëndësishëm ishte edhe konkursi kombëtar, ku u përzgjodhën 80 punime nga 106 nxënës, në formën e eseve, tregimeve, poezive dhe arteve pamore. Ky element e zgjeron rolin e nxënësit: ai nuk është vetëm dëgjues i një historie të treguar nga të rriturit, por bëhet pjesëmarrës aktiv që e interpreton dhe e shpreh atë përmes krijimtarisë.

Vlera edukative e Turit të Leximit qëndron në ndërthurjen e leximit me dialogun dhe reflektimin. Përmes librit dhe diskutimit, nxënësit mund të shqyrtojnë përvojat e njerëzve, të kuptojnë kontekstin historik dhe të lidhin ngjarjet me çështje të të drejtave dhe lirive.

5.2. Klubet e Librit dhe të Filmit: interpretimi përmes kulturës

Klubi i Librit, për periudhën 2024–2025, raporton 10 takime dhe 446 pjesëmarrës; në periudhën janar–gusht 2026 u zhvilluan katër klube me 117 pjesëmarrës.

Klubi i Filmit u çel në nëntor 2025 në bashkëpunim me Arkivin Qendror Shtetëror të Filmit (AQSHF). Për vitin 2025 raportohen tri takime, dy filma dhe 265 pjesëmarrës. Filmi krijon një mundësi të veçantë për të shqyrtuar mënyrën se si regjimi paraqiste realitetin, ndërtonte imazhin e shoqërisë dhe përdorte kulturën e komunikimin për qëllime ideologjike.

Përmes analizës së materialeve filmike, nxënësit mund të mësojnë të dallojnë paraqitjen artistike nga konteksti historik, imazhin propagandistik nga realiteti dhe mesazhin e prodhuar nga pushteti nga përvoja e individëve. Në këtë mënyrë, filmi shndërrohet në një mjet për edukimin mediatik dhe mendimin kritik.

5.3. Arkivi i Hapur: kontakti i drejtpërdrejtë me burimin

Për Arkivin e Hapur, të dhënat e përmbledhura për vitet 2024–2025 raportojnë 16 takime dhe 574 pjesëmarrës; në periudhën janar–gusht 2026 u raportuan tri vizita me 75 pjesëmarrës.

Ky format ka rëndësi sepse e afron publikun e ri me institucionin arkivor dhe me procesin e njohjes së dokumentit. Vizita nuk duhet të mbetet vetëm njohje e mjediseve të institucionit. Ajo mund të shndërrohet në një përvojë mësimore ku nxënësit kuptojnë çfarë është një burim arkivor, si ruhet, si përpunohet dhe si përdoret për të rindërtuar një ngjarje historike.

Të dhënat e programeve të mësipërme i referohen periudhave të ndryshme të raportimit dhe duhen lexuar sipas këtyre periudhave, pa u ndarë artificialisht sipas viteve apo mbledhur në një total të vetëm.

6. BOTIMET, DOKUMENTARI DHE PLATFORMAT DIGJITALE SI INFRASTRUKTURË EDUKIMI

Përveç aktiviteteve të drejtpërdrejta me nxënësit, një rol të rëndësishëm në edukimin përmes kujtesës kanë edhe produktet e qëndrueshme që mund të përdoren në kohë dhe në mjedise të ndryshme mësimore.

Botimet “Dielli lind në Spaç” dhe “Kufij të thyer” ofrojnë pikënisje për lexim dhe diskutim mbi përvojën e diktaturës, përndjekjen dhe kufizimin e lirive. Filmi “3 ditët e lirisë në Spaç”, i menduar posaçërisht për arsimin parauniversitar, e sjell revoltën e Spaçit në një format të qasshëm për nxënësit. Ndërsa dokumentari “Ana tjetër e Valiasit” e lidh historinë me një vend konkret të vuajtjes dhe me dimensionin njerëzor të represionit.

Këto produkte mund të përdoren në klube, në orë mësimore, në takime me nxënës dhe në veprimtari përkujtimore. Rëndësia e tyre nuk qëndron vetëm te informacioni që përcjellin, por edhe te mundësia për të hapur diskutime mbi lirinë, dinjitetin, zgjedhjet individuale dhe pasojat e represionit.

Një zhvillim tjetër i rëndësishëm është projekti “Mësojmë nga e kaluara – Burime të Hapura 1944–1991”. Ai synon të ndërtojë një urë ndërmjet burimeve historike, përmbajtjes shkencore dhe mjeteve pedagogjike. Për mësuesit, synohet të ofrohen burime, analiza, dosje tematike dhe udhëzime; për nxënësit, materiale të përshtatura sipas moshës dhe veprimtari që nxisin kuriozitetin dhe kërkimin.

Është e rëndësishme të dallohet zhvillimi i projektit dhe i përmbajtjes nga funksionimi i plotë teknik i platformës. Vlera e saj afatgjatë do të varet nga cilësia, përditësimi, përdorshmëria dhe integrimi i materialeve në procesin mësimor.

Zhvillimi i kësaj platforme lidhet me një ekosistem më të gjerë digjital, ku përfshihen Spac.al dhe faqet tematike të kujtesës, mediateka, fototeka dhe kanalet e komunikimit publik. Përpunimi dhe strukturimi i fotografive e materialeve audiovizuale mund t’i kthejë ato në burime të vlefshme për informim dhe edukim. Megjithatë, publikimi i materialit nuk mjafton. Nevojiten përshkrimi,

kontekstualizimi dhe standarde të qëndrueshme të cilësisë historike, në mënyrë që përmbajtja të jetë e kuptueshme dhe e besueshme.

7. PARTNERITETI NDËRINSTITUCIONAL: KUSHT PËR QËNDRUESHMËRINË E EDUKIMIT

Edukimi për demokraci përmes kujtesës historike nuk mund të jetë përgjegjësi e një institucioni të vetëm. Ai kërkon bashkëpunim ndërmjet institucioneve që ruajnë dhe administrojnë burimet historike, institucioneve arsimore, mësuesve, universiteteve, muzeve, arkivave dhe organizatave që punojnë në fushën e të drejtave të njeriut.

Në këtë marrëdhënie, rolet janë plotësuese. AIDSSH kontribuon me burimet dhe ekspertizën historike; ASCAP me ekspertizën metodologjike dhe lidhjen me kurrikulën; shkollat dhe mësuesit me njohjen e nevojave të nxënësve dhe përvojën e zbatimit në klasë. Institucionet kulturore dhe mediatike mundësojnë forma të tjera komunikimi dhe përjetimi të historisë.

Marrëveshja AIDSSH–ASCAP, e nënshkruar më 30 tetor 2026, përfaqëson një hap në këtë drejtim. Sipas njoftimit institucional, burimet parësore dhe produktet edukative të platformës “Mësojmë nga e kaluara” synohen të përdoren në programet lëndore gjatë vitit 2027, në përputhje me planet e punës së institucioneve. Ky zhvillim krijon mundësinë që bashkëpunimi të kalojë nga veprimtaritë plotësuese në një lidhje më të drejtpërdrejtë me procesin mësimor.

Por partneriteti duhet të jetë praktik. Ai duhet të prodhojë materiale të përdorshme, trajnime për mësuesit, vizita studimore, veprimtari të përbashkëta dhe mekanizma për vlerësimin e ndikimit. Vetëm kështu bashkëpunimi formal mund të shndërrohet në një proces të qëndrueshëm edukimi.

8. SFIDAT: NGA AKTIVITETI TE NDIKIMI EDUKATIV

Zhvillimi i programeve edukative krijon një bazë të rëndësishme, por ngre edhe disa sfida që duhen adresuar për të siguruar qëndrueshmërinë e tyre.

Së pari, nevojitet përshtatja pedagogjike e burimeve. Dokumentet arkivore shpesh kanë gjuhë, strukturë dhe përmbajtje që kërkojnë ndërmjetësim përpara se të përdoren në mjedisin shkollor. Kjo kërkon bashkëpunim të vazhdueshëm ndërmjet ekspertëve të historisë dhe specialistëve të arsimit, pa cenuar saktësinë e burimit.

Së dyti, mësuesit kanë nevojë për mbështetje profesionale. Trajtimi i historisë së diktaturës mund të përfshijë çështje të ndjeshme, përvoja familjare dhe kujtime të ndryshme. Për këtë arsye, mësuesit duhet të kenë materiale të besueshme, udhëzime metodologjike dhe mundësi trajnimi për të zhvilluar diskutime të bazuara në fakte, të hapura dhe respektuese.

Së treti, duhet të sigurohet vazhdimësia. Aktivitetet e njëhershme mund të krijojnë interes, por ndikimi edukativ kërkon përsëritje, thellim dhe lidhje me objektivat e të nxënit. Një rrjet shkollash partnere dhe një kalendar i përbashkët veprimtarish mund të ndihmojnë në krijimin e kësaj vazhdimësie.

Së katërti, duhet të vlerësohet ndikimi dhe jo vetëm pjesëmarrja. Numri i nxënësve, mësuesve dhe aktiviteteve është tregues i rëndësishëm i shtrirjes, por nuk tregon vetvetiu çfarë kanë mësuar pjesëmarrësit. Vlerësimi duhet të shqyrtojë nëse nxënësit kanë zhvilluar aftësi për analizimin e burimeve, nëse kanë kuptuar më mirë lidhjen ndërmjet historisë dhe të drejtave të njeriut dhe nëse materialet janë përdorur më tej në procesin mësimor.

Së fundi, duhet të ruhet ekuilibri ndërmjet kujtesës dhe analizës historike. Edukimi demokratik nuk duhet të shndërrohet në përcjellje të një mesazhi të gatshëm, por në një proces ku nxënësi mëson të shqyrtojë prova, të kuptojë kontekstin dhe të formojë gjykimin e vet mbi bazën e fakteve.

9. PERSPEKTIVA: DREJT NJË MODELI TË QËNDRUESHËM TË EDUKIMIT PËR DEMOKRACI

Përvoja e krijuar nga AIDSSH ofron një bazë për zhvillimin e një modeli më të integruar të edukimit për demokraci përmes kujtesës historike. Ky model mund të ndërtohet mbi disa drejtime të ndërlidhura.

Së pari, zhvillimi i një programi të përbashkët trajnimi për mësuesit, me fokus përdorimin e dokumenteve arkivore dhe materialeve të kujtesës në procesin mësimor. Së dyti, hartimi i një pakete burimesh dhe materialesh didaktike të përshtatura sipas grupmoshave dhe tematikave të kurrikulës. Së treti, krijimi i një rrjeti shkollash partnere që mundëson veprimtari të vazhdueshme, vizita studimore dhe projekte të përbashkëta. Së katërti, zhvillimi i mjeteve digjitale dhe burimeve mbi vendet e kujtesës, duke siguruar që ato të jenë të aksesueshme dhe pedagogjikisht të përdorshme. Së pesti, ndërtimi i një mekanizmi të përbashkët për planifikimin dhe vlerësimin e rezultateve, me objektiva, afate dhe tregues të matshëm.

Këto drejtime do të ndihmonin në kalimin nga veprimtari të vlefshme, por të shpërndara, drejt një procesi më të qëndrueshëm, ku burimet historike, shkolla dhe institucionet e kujtesës bashkëpunojnë në mënyrë sistematike.

Në këtë kuadër, platforma “Mësojmë nga e kaluara – Burime të Hapura 1944–1991” mund të shërbejë si një pikë lidhëse ndërmjet dokumentit arkivor, kërkimit shkencor dhe praktikës pedagogjike. Por suksesi i saj nuk do të matet vetëm me numrin e dokumenteve apo materialeve të publikuara. Ai do të varet nga aftësia për t’i kthyer këto burime në përvoja të dobishme të të nxënit.

10. PËRFUNDIME

Edukimi për demokraci kërkon më shumë sesa njohjen e parimeve dhe institucioneve demokratike. Ai kërkon kuptimin e historisë, zhvillimin e mendimit kritik dhe aftësinë për të njohur e mbrojtur të drejtat dhe liritë themelore. Në këtë proces, kujtesa historike ka një rol të veçantë, sepse e lidh përvojën konkrete të së kaluarës me përgjegjësinë qytetare të së tashmes.

Rasti i AIDSSH-së tregon potencialin që kanë institucionet e kujtesës për të kontribuar në këtë fushë. Përmes dokumentacionit arkivor, programeve të leximit dhe filmit, vizitave në arkiv, botimeve, produkteve audiovizive dhe zhvillimit të burimeve digjitale, institucioni ka ndërtuar forma të ndryshme të komunikimit të historisë me brezat e rinj.

Ky kontribut nuk duhet kuptuar si zëvendësim i rolit të sistemit arsimor, por si plotësim i tij. AIDSSH mund të garantojë burimin historik, ekspertizën dhe kontekstin; institucionet arsimore mund t'i integrojnë këto burime në procesin mësimor, ndërsa mësuesit mund t'i kthejnë ato në përvoja konkrete të të nxënit.

Sfida e ardhshme është që këto përvoja të mos mbeten të kufizuara në aktivitete të veçuara, por të zhvillohen në një proces të qëndrueshëm, të lidhur me kurrikulën, të mbështetur nga trajnimi i mësuesve dhe të vlerësuar përmes rezultateve të të nxënit.

Në fund, qëllimi i edukimit përmes kujtesës nuk është vetëm që brezat e rinj të dinë çfarë ka ndodhur. Është që ata të kuptojnë pse ka ndodhur, si u bë e mundur, çfarë pasojash solli dhe çfarë përgjegjësie kanë qytetarët dhe institucionet për të mos lejuar cenimin e lirive dhe të drejtave. Kujtesa historike merr kuptim të plotë kur shndërrohet në njohuri, mendim kritik dhe përgjegjësi demokratike.

Referenca Dhe Burime Orientuese

1. Council of Europe. (2018). Reference Framework of Competences for Democratic Culture, Volume 1: Context, concepts and model. Council of Europe Publishing.
2. Council of Europe. (2021). The Reference Framework of Competences for Democratic Culture in Brief. Council of Europe.
3. UNESCO. (2015). Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. UNESCO.
4. Autoriteti për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH). Materialet dhe raportimet institucionale mbi veprimtarinë edukative, programet me të rinjtë dhe projektin "Mësojmë nga e kaluara – Burime të Hapura 1944–1991".
5. AIDSSH. (6 mars 2026). "Mësojmë nga e kaluara 1944–1991" merr mbështetje nga partnerët, ASCAP konfirmon gatishmërinë për të bashkëpunuar.
6. AIDSSH. (30 tetor 2026). "Firmoset marrëveshja AIDSSH–ASCAP: Platforma 'Mësojmë nga e Kaluara me burime parësore '44–'91' në programet lëndore në vitin 2027".

Dr. Ornela Arapi

Drejtore, Drejtoria e Mbështetjes Shkencore dhe Edukimit Qytetar

Autoriteti për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH)